

स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा- II
अंतर्गत, राज्यस्तरीय पथदर्शी गोबरधन
प्रकल्पांच्या अंमलबजावणीकरिता, मा. मुख्य
सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांच्या
अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक :-स्वभामि २०२०/प्र.क्र.२०१/पापु १६
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक :- ०८/०४/२०२१.

वाचा

- १) स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा-II, अनुषंगाने, केंद्र शासनाने माहे जुलै २०२० मध्ये निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सूचना.
- २) केंद्र शासनाचे पत्र क्रमांक : S-१८०१७/१०/२०२०-SBM-III-DDWS, दिनांक १९/१०/२०२० व दिनांक १८/११/२०२०.

प्रस्तावना:-

संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील केंद्र शासनाच्या दिनांक १८/११/२०२० च्या पत्रान्वये, (जोडपत्र अ- संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील केंद्र शासनाचे पत्र) राज्यामध्ये सहकारी तत्वावरील पथदर्शी प्रकल्प (बनास काटा, गुजरात तत्वावरील) व सन २०२१-२२ ते सन २०२२-२५ या कालावधीत गोबरधन प्रकल्पांची राज्यस्तरीय अंमलबजावणी करणे, त्याअनुषंगाने, सदर प्रकल्पांसाठी आवश्यक असणा-या राज्यस्तरीय तांत्रिक यंत्रणांना Empanelment करणेकामी मान्यता प्रदान करणे, राज्यस्तरीय पथदर्शी प्रकल्पांच्या अंदाजपत्रकीय प्रस्तावांना मान्यता प्रदान करणे, याकरिता मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांच्या अध्यक्षतेखाली, गोबरधन संदर्भात प्रतिनिधीत्व असलेले राज्यातील विविध विभागातील अधिका-यांचा समावेश असलेली समिती गठीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

केंद्र शासनाचे उपरोक्त निर्देश विचारात घेता, राज्यामध्ये सहकारी तत्वावरील पथदर्शी प्रकल्प (बनास काटा, गुजरात तत्वावरील) व सन २०२१-२२ ते सन २०२२-२५ या कालावधीत गोबरधन प्रकल्पांची राज्यस्तरीय अंमलबजावणी करणे,

त्याअनुषंगाने, सदर प्रकल्पांसाठी आवश्यक असणा-या राज्यस्तरीय तांत्रिक यंत्रणांना Empanelment करणेकामी मान्यता प्रदान करणे, राज्यस्तरीय पथदर्शी प्रकल्पांच्या अंदाजपत्रकीय प्रस्तावांना मान्यता प्रदान करणे याकरिता मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांच्या अध्यक्षतेखाली, गोबरधन संदर्भात प्रतिनिधीत्व असलेले राज्यातील विविध विभागातील अधिका-यांचा समावेश असलेली खालीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे.

**मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई यांच्या अध्यक्षतेखालील
गोबरधन समिती.**

क्र.	पदनाम	समिती पदनाम
१.	मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय मुंबई-३२	अध्यक्ष
२.	प्रधान सचिव, पशुसंवर्धन विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
३.	प्रधान सचिव, दुग्ध व्यवसाय विकास विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
४.	प्रधान सचिव, कृषी विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
५.	प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
६.	प्रधान सचिव, पर्यावरण विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
७.	प्रधान सचिव, उर्जा विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
८.	प्रधान सचिव, सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
९.	सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.	सदस्य
१०.	अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय	सदस्य सचिव

समितीची कार्यकक्षा:-

- १) गोबरधन कार्यक्रम यशस्वी अंमलबजावणीसाठी, राज्यस्तरीय पथदर्शी गोबरधन प्रकल्प निश्चिती करणे, प्रकल्प अंतिम करणे व प्रकल्पांना अंतिम मान्यता प्रदान करणे.
- २) राज्यस्तरीय पथदर्शी गोबरधन प्रकल्पासाठी, राज्यस्तरीय सहाय्यकृत तांत्रिक यंत्रणा निश्चिती करणे.
- ३) केंद्र शासनाने निर्देशित केलेल्या स्वभामि अनुदानाशिवाय इतर कृतीसंगमे (Convergence) जसे MNRE, १५ वित्त आयोग, सहकारी तत्वावरील दुग्धविकास संस्था/गौ-शाळा, इत्यादी यांच्या निधीची सांगड घालून प्रकल्पासाठी निधी नियोजन सुनिश्चित करणे.
- ४) राज्यस्तरीय पथदर्शी गोबरधन प्रकल्पाचे अंमलबजावणी यंत्रणा म्हणून, संबंधित मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, यांना, प्रकल्पाच्या प्रभावी अंमलबजावणी अनुषंगाने निर्देश देणे.

समिती कार्यकाल:-

सदर समिती दिनांक ३१/०३/२०२५ पर्यंत कार्यरत राहिल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक २०२१०४०८१२५९०१०४२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(चं. कृ. मोरे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव.
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
३. सर्व मा.मंत्री/ मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
४. विधानसभा व विधानपरिषद सदस्य.
५. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
६. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव सर्व, मंत्रालय, मुंबई.
७. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, पशुसंवर्धन व दुग्ध व्यवसाय विकास, कृषी, ग्राम विकास, पर्यावरण, उर्जा, सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय,
८. जिल्हा परिषद अध्यक्ष/अध्यक्ष, सर्व.
९. सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी
१०. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
११. सहसचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. प्रकल्प संचालक (स्वभामि), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद सर्व.

१४. उपायुक्त (विकास), सर्व.
१५. संचालक, निरी/संचालक, मीत्रा-नाशिक /संचालक, नीरी-नागपूर/
संचालक, उन्नत महाराष्ट्र अभियान, सर्व शासकीय अभियांत्रिकी
महाविद्यालय.
१६. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता/पंचायत), जिल्हा
परिषद सर्व, यांनी ह्या शासन निर्णयाच्या छायाप्रती प्रत्येक पंचायत
समिती सभापती /उपसभापती व गट विकास अधिकारी यांना द्याव्यात
व गट विकास अधिकारी यांनी प्रत्येक पंचायत समिती सदस्य, सरपंच
व ग्राम विकास अधिकारी यांना द्याव्यात.
१७. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासने.
१८. संगणक समन्वयक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, यांनी सदरचा
शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, राज्य पाणी व
स्वच्छता मिशन, बेलापूर व राज्य शासनाच्या संकेतस्थळावर अपलोड
करावा तसेच वरील सर्वाना ई-मेल द्वारेही पाठवावा.
१९. कार्यासन (पापु-१६), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
(निवडनस्ती)

जीडपन- ३३
- ५ १२१३
५५/
MOST IMMEDIATE

F.No.S-18017/10/2020-SBM-III
Government of India
Ministry of Jal Shakti
Department of Drinking Water & Sanitation

...
4th Floor, Pt. Deendayal Antyodaya Bhawan,
CGO Complex Lodhi Road,
New Delhi -110003.
Dated 18th November, 2020

To

Chief Secretaries,
Andhra Pradesh, Bihar, Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab, Rajasthan,
Tamil Nadu, Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal.

Sub: GOBAR-Dhan 2020 'Waste to Wealth': A Unified Approach of Government of India

Sir/Madam,

As you are aware, Department of Drinking Water and Sanitation is coordinating the implementation of GOBARDHAN 2020-21, a pilot programme for converting Waste to Wealth by converging all biogas programs of Government of India under various Ministries.

2. Secretary, DDWS had held a VC on 13.10.2020 with senior officers of your state to discuss GOBAR-DHAN-2020, subsequently, separate meetings have been held with all States involving various state departments such as Animal Husbandry, Cooperatives, Agriculture, Rural Sanitation and Panchayati Raj etc. to further discuss the steps required to be taken for implementation of the programme.

3. For cooperative-based cluster models, National Dairy Development Board (NDDB) under Department of Animal Husbandry & Dairying will be our technical partner. **Shri Meenesh C. Shah, Executive Director, NDDB will be the nodal officer for the project and may be contacted by email and phone at 9978445835 and meenesh@nddb.coop respectively.**

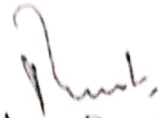
4. In this connection, urgent action needs to be taken on the following activities: -

- (i) Formation of committee at state and district level.
- (ii) Identification of Nodal Department.
- (iii) Identification of districts/sites for taking up cooperative model.
- (iv) Number of clusters and funding.
- (v) Technical agency (ies) identified for DPR.

5. A list of recognized Gaushalas as provided by Department of Animal Husbandry & Dairying is enclosed for ready reference.

6. Since the time left for completion of the pilot project is very short, you are requested to kindly prepare an action plan for implementation of the project clearly indicating the targets for each of the activities as mentioned in para 4 above and furnish the same to this Department urgently

Yours faithfully,

(Arun Baroka)

Additional Secretary to Govt. of India

Ph: 011-24362192

Email: arun.baroka@nic.in

Copy to:

1. Addl. Chief Secy/Principal Secretary/Secretary, In charge of Rural Sanitation
Andhra Pradesh, Bihar, Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab,
Rajasthan, Tamil Nadu, Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal.
2. Mission Director/State Coordinator (SBM-G) Andhra Pradesh, Bihar,
Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab, Rajasthan, Tamil Nadu,
Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal